

Ο Νόμος για την αναγνώριση των μουσείων και οι προοπτικές ανάπτυξης για τα μουσεία της Κύπρου.

Νίκος Νικολάου, Μορφωτικός Λειτουργός Α΄

Πρόεδρος Επιτροπής Μουσείων

Πολιτιστικές Υπηρεσίες, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Ο υπέρτατος σκοπός και η τελική επιδίωξη μιας οποιασδήποτε μορφής δημόσιας πολιτικής είναι η εξυπηρέτηση, η προαγωγή και η μεγιστοποίηση του δημόσιου οφέλους καθώς επίσης και η συμβολή στην αύξηση και διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος, εντός των ορίων του τομέα στον οποίο η πολιτική αυτή αναπτύσσεται και εφαρμόζεται. Αν λοιπόν μια δημόσια πολιτική, στο τέλος της ημέρας και μετά την πάροδο της απαραίτητης περιόδου «χάριτος» (της περιόδου δηλ. που πρέπει να διανύεται μέχρι να υπάρξουν κάποιες πρώτες ενδείξεις και συμπεράσματα σε σχέση με την επίδρασή της) είναι επιτυχημένη ή μη, αυτό κρίνεται, κατά μεγάλο μέρος, από τον βαθμό στον οποίο συνέβαλε, συμβάλλει ή εκτιμάται ότι θα συμβάλει στην επίτευξη του υπέρτατου αυτού σκοπού.

Ο περί της Αναγνώρισης Ιδιωτικών Μουσείων και Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διαδικασία και Προϋποθέσεις) Νόμος αποτελεί τομεακά εξειδικευμένη πολιτική, που έχει ειδικά σχεδιαστεί για να εφαρμόζεται στο χώρο των ιδιωτικών μουσείων (δηλ. των μουσείων που αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου) και των μουσείων που ιδρύονται από τις τοπικές αρχές της Κύπρου και λειτουργούν υπό την ευθύνη τους. Πρόκειται για θεσμικά κατοχυρωμένη πολιτική που έχει κωδικοποιηθεί σε μορφή Νόμου, ο οποίος μάλιστα ανήκει σε μια ιδιαίτερη κατηγορία νομοθεσιών, τις αποκαλούμενες και *ρυθμιστικές*. Ρυθμιστικά είναι τα νομοθετήματα που επιχειρούν να δώσουν το στίγμα συγκεκριμένης πορείας ανάπτυξης, μέσα από την ανάδειξη και καθιέρωση προτύπων και υποδειγμάτων. Η ισχύς των νόμων που ανήκουν στην κατηγορία αυτή είναι πάντοτε περιορισμένη, αφού δεν μπορεί να επιβληθεί κανενός είδους εξαναγκασμός που να δημιουργεί ή να επιβάλλει υποχρέωση καθολικής συμμόρφωσης προς αυτούς. Οι ρυθμιστικοί νόμοι παρέχουν σε όλους εκείνους προς τους οποίους απευθύνονται και τους οποίους αφορούν το περιθώριο της ελεύθερης επιλογής: της επιλογής να τους ακολουθήσουν, συμμορφούμενοι προς αυτούς όπως επίσης και της επιλογής να μην τους ακολουθήσουν. Η επιλογή της μη συμμόρφωσης προς τα πρότυπα που αναδεικνύει και καθιερώνει μια ρυθμιστική νομοθεσία δεν συνοδεύεται από την επιβολή ποινών, ούτε έχει ως

συνεπακόλουθο τη λήψη κυρώσεων εναντίον όσων προβαίνουν σε μια τέτοια απόφαση. Οι λόγοι που ενδεχομένως οδηγούν σ' αυτή την απόφαση (δηλ. την απόρριψη της επιλογής να συμμορφωθούν με τα όσα απαιτεί μια ρυθμιστική νομοθεσία) είναι συνήθως πολλοί, ποικίλοι και διάφοροι, παραμένουν όμως πάντοτε και σε κάθε περίπτωση σεβαστοί. Από την άλλη, όσοι επιλέγουν να ακολουθήσουν τα πρότυπα που καθιερώνει μια ρυθμιστική νομοθεσία δεσμεύονται, ελεύθερα και με δική τους βούληση, ότι θα εφαρμόζουν τις πρόνοιες και διατάξεις της.

Στα πλαίσια του Νόμου για την αναγνώριση των μουσείων, η απόφαση που λαμβάνεται από ένα μουσείο το οποίο, έχοντας επιλέξει να συμμορφωθεί προς τις πρόνοιες και διατάξεις του Νόμου αυτού αρχίζει μια διαδικασία το αποτέλεσμα της οποίας μπορεί να είναι η αναγνώρισή του, αποτελεί ταυτόχρονα και αδιαμφισβήτητα ξεκάθαρη δήλωση ότι το μουσείο αυτό επιλέγει να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη πορεία, την πορεία της ανάπτυξης.

Για ποια ανάπτυξη των μουσείων όμως μιλάμε και ποιες προοπτικές ανάπτυξης τους εννοούμε όταν αναφερόμαστε στον Νόμο αυτό; Ακόμη, με ποιους τρόπους μπορούν να γίνουν ορατά και αντικειμενικά μετρήσιμα τα επίπεδα ανάπτυξης στα οποία μπορεί να φτάσει ένα μουσείο; Τέλος, υπάρχει κάποιο ελάχιστο όριο σε σχέση με το επίπεδο της επιθυμητής ανάπτυξης; Αυτά είναι ερωτήματα που εύλογα προκύπτουν και τα οποία άπτονται της ουσίας αλλά και του λόγου ύπαρξης του ίδιου του Νόμου. Ας δούμε λοιπόν τι ακριβώς επιδιώκει ο Νόμος αυτός, τον οποίο μέχρι στιγμής περιγράψαμε με βάση κάποια εξωτερικά χαρακτηριστικά, και σε τι ακριβώς αποσκοπεί.

Η ανάδειξη των σωστών επαγγελματικών προτύπων που πρέπει να υιοθετούνται σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των μουσείων καθώς επίσης και η διεύρυνση και η βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρονται από αυτά προς το κοινό που τα επισκέπτεται αποτελεί τον στόχο της πολιτικής, η οποία καθιερώνεται και θεσπίζεται μέσα από τη ρυθμιστική νομοθεσία για τα μουσεία. Η διαδικασία της αναγνώρισης αποτελεί τη στρατηγική που εφαρμόζεται για την επίτευξη του στόχου αυτού και την υλοποίηση της πολιτικής, ενώ η δυνατότητα παραχώρησης κρατικής χορηγίας στα μουσεία που θα αναγνωρίζονται για σκοπούς χρηματοδότησης των αναπτυξιακών έργων, δραστηριοτήτων και προγραμμάτων τους, μέσα από τα οποία θα μπορούν να αναβαθμίζουν και να ενδυναμώνουν τον ρόλο τους, αποτελεί το κίνητρο για την επιδίωξη υιοθέτησης της πολιτικής αυτής από πλευράς των μουσείων. Πρόκειται για μια πολιτική η οποία είναι ολοκληρωμένη, με το σύνολο των θεσμικά κατοχυρωμένων συστατικών της στοιχείων – ο στόχος, η στρατηγική, το κίνητρο – να έχουν καθαρά αναπτυξιακό χαρακτήρα και προσανατολισμό. Και πρόκειται βέβαια – σε αντίθεση με μια συλλογή κανόνων που απλά συγκεντρώνει, προτείνει και κωδικοποιεί κάποια παραδείγματα καλής πρακτικής – για μια πολιτική που

είναι πλήρης, ακριβώς επειδή είναι το αποτέλεσμα καλά επεξεργασμένης και εξισορροπημένης σύνθεσης.

Για να μπορέσει ένα ιδιωτικό μουσείο ή ένα μουσείο μιας τοπικής αρχής να αποκτήσει το καθεστώς του αναγνωρισμένου μουσείου πρέπει να αποδείξει με τεκμήρια ότι πληροί σωρευτικά τις συγκεκριμένες, δέκα συνολικά, προϋποθέσεις αναγνώρισης που καταγράφονται στον Νόμο. Οι προϋποθέσεις αυτές καθορίζουν το ελάχιστο μέτρο που θεωρείται ότι μπορεί να διασφαλίζει τις βάσεις της σωστής λειτουργίας ενός μουσείου και να εγγυάται την περαιτέρω αναπτυξιακή του πορεία και προοπτική. Όμως, οι προοπτικές ουσιαστικής ανάπτυξης ενός μουσείου διανοίγονται πλήρως μετά την αναγνώρισή του.

Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της διαδικασίας αναγνώρισής του ένα μουσείο αποκτά, μέσα από τη δυνατότητα της πρόσβασής του σε κρατικές χρηματοδοτήσεις, διευρυμένες ευκαιρίες για τη δική του περαιτέρω ανάπτυξη, τόσο σε θέματα που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία του όσο και σε θέματα που αφορούν τις υπηρεσίες που προσφέρει. Παράλληλα, το ίδιο το αναγνωρισμένο μουσείο έχει τη δυνατότητα να καταστεί από μόνο του φορέας ανάπτυξης, δηλαδή οργανισμός ο οποίος, μέσα από τη λειτουργία του, μπορεί να παράγει και να δημιουργεί ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να συμβαίνει με πολλούς τρόπους και σε πολλά επίπεδα. Ένα αναγνωρισμένο μουσείο είναι ένας οργανισμός ο οποίος, ανάλογα με τις δυνατότητες, το μέγεθος και τη θέση του, είναι πάντα ικανός να προσφέρει, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, ευκαιρίες μόνιμης, μη μόνιμης όπως επίσης και εθελοντικής απασχόλησης σε ένα πλήθος επιστημονικού και μη επιστημονικού δυναμικού, συνεισφέροντας έτσι άμεσα, μέσα από τη δημιουργία θέσεων εργασίας, στη στήριξη της αγοράς εργασίας. Είναι ακόμη ένας οργανισμός ο οποίος μπορεί να καταστεί πόλος μαζικής έλξης επισκεπτών και να συμβάλει στη δημιουργία τουριστικού ρεύματος στην περιοχή του, ενισχύοντας έτσι και τη δημιουργία και ανάπτυξη ενός φάσματος επιχειρήσεων και υπηρεσιών υποστήριξης για τον τουρισμό που θα προσελκύεται.

Τελειώνοντας επιθυμώ να ολοκληρώσω αυτές τις σύντομες προσεγγίσεις στην έννοια της ανάπτυξης των μουσείων και τους τρόπους με τους οποίους ο Νόμος που προνοεί για την αναγνώριση των μουσείων μπορεί να συμβάλει στην επίτευξή της, με μια αναφορά σε αυτό που προσωπικά θεωρώ ότι μπορεί να αποτελεί κίνδυνο για την ανάπτυξη.

Οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, όπως είναι τα μουσεία, έχουν πολύ συχνά περιορισμένες δυνατότητες όσον αφορά στην ικανότητα πρόσβασής τους σε σταθερές πηγές χρηματοδότησης των λειτουργικών τους εξόδων. Για τούτο είναι πολλές φορές αναγκασμένοι να επιδιώκουν τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς τους μέσα από την εξασφάλιση ετήσιας κρατικής χορηγίας, η οποία να καλύπτει τις μη αναπτυξιακές, πάγιες λειτουργικές τους δαπάνες. Ο

Νόμος για την αναγνώριση των μουσείων δεν προβλέπει, σε καμία περίπτωση, τη δυνατότητα παραχώρησης κρατικής χορηγίας για σκοπούς κάλυψης λειτουργικών δαπανών για τα αναγνωρισμένα μουσεία, διότι βασίζεται στην αρχή ότι ο κρατικός προϋπολογισμός πρέπει – για τις περιπτώσεις που δεν αφορούν τις ίδιες τις κρατικές δαπάνες αλλά τις δαπάνες άλλων οργανισμών – να χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο για αναπτυξιακούς σκοπούς, όπως επίσης και στην αρχή ότι η ανάληψη της ευθύνης κάλυψης των μη αναπτυξιακού χαρακτήρα υποχρεώσεων που έχουν δημιουργηθεί από τρίτους (ιδρύματα, δήμοι, κοινότητες) αποτελεί πράξη που μπορεί να μη συμβιβάζεται και να είναι ασύμφωνη με το δημόσιο συμφέρον.

Η ανάληψη της υποχρέωσης για κάλυψη από τα κρατικά κονδύλια, για μια έστω συγκεκριμένη και περιορισμένη χρονική περίοδο, των λειτουργικών δαπανών πολιτιστικών οργανισμών που δεν έχουν ιδρυθεί από το ίδιο το Κράτος μπορεί να αποτελεί, για τους οργανισμούς αυτούς, μια προφανώς καλή λύση προσωρινής εξασφάλισης της λειτουργίας τους, δεν παύει όμως ποτέ να είναι μια μη σωστή λύση, αφού έτσι καθίστανται ανενεργοί οι πολύτιμοι και περιορισμένοι δημόσιοι πόροι οι οποίοι θα έπρεπε να διατίθενται για αναπτυξιακούς σκοπούς. Για τούτο – και δεδομένου ότι μια τέτοια λύση δεν μπορεί να έχει διάρκεια – το πιο πιθανό μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της είναι η διάβρωση της προοπτικής για τη δημιουργία υγιούς βάσης βιωσιμότητας των οργανισμών που προσωρινά κατορθώνουν να «διασωθούν» με αυτό τον τρόπο και η καταστροφή τους.

Ελπίζω να έχω κατορθώσει να εξηγήσω γιατί ο περί της Αναγνώρισης Ιδιωτικών Μουσείων και Μουσείων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διαδικασία και Προϋποθέσεις) Νόμος – η πολιτική δηλαδή που αποσκοπεί στη δημιουργία των προϋποθέσεων και στην εξασφάλιση των προοπτικών ανάπτυξης των κυπριακών μη κρατικών μουσείων – μπορεί να εξυπηρετεί, μαζί με πολλά άλλα, και το δημόσιο συμφέρον.

Λεμεσός, 21 Μαρτίου 2013